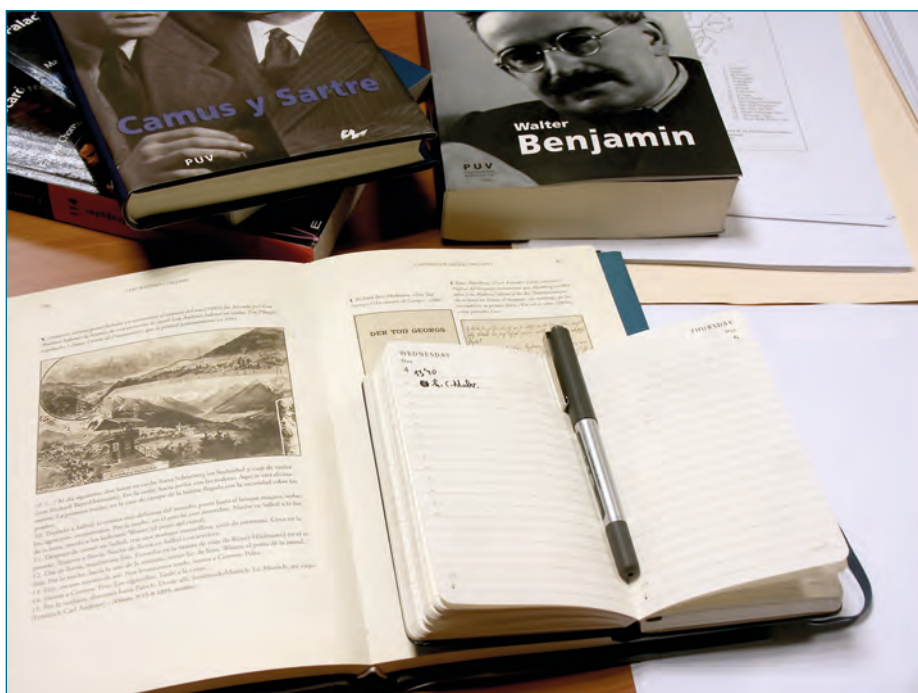

Joan Garí

L'ofici de lector

Edició i estudi introductorí
d'Anna Esteve

L'ofici de lector

Assaig 45

L'ofici de lector

Joan Garí

*Edició i estudi introductor
d'Anna Esteve*

Universitat de València

© Joan Garí, 2016

© Edició i estudi introductorí d'Anna Esteve, 2016

© D'aquesta edició: Universitat de València, 2016

Publicacions de la Universitat de València

Arts Gràfiques, 13 – 46010 València

Disseny de la col·lecció i maquetació: Inmaculada Mesa

ISBN: 978-84-370-9921-7

Dipòsit legal: V-1503-2016

Impressió: Guada Impressors, S.L.

Índex

Proemi, <i>per Joan Garí</i>	11
Estudi introductorí, <i>per Anna Esteve</i>	15
L'OFICI DE LECTOR	37
Un descobriment essencial	39
La temptació del testimoni	41
Contra les essències, encara.....	43
Llegir, abandonar, rellegir	46
Excel·lent obertura d'una simfonia inexistent	48
La infància com a decepció.....	50
Les primeres paraules.....	52
Llibre sense títol	54
La prosa del matrimoni	56
La biografia de la ciutat	58
Paràbola del pare i el fill.....	61
Nosaltres no fem aquestes coses	63
L'home al centre del món	65
La mirada burgesa	67
La invariable condició humana.....	69
El dietari infinit.....	72
Els ancestres, la ciutat, la mare.....	74
El quadern del bon lector	76
De la bellesa a través del son.....	78
La poesia imitant la vida.....	80
L'Amèrica dels immigrants.....	82
Entre l'emoció i la raó	85

El final d'una era	87
El fascinant discurs del ressentiment.....	89
L'obra sobre València que València no entendreà	91
El final del somni americà.....	93
Exorcitzant el relat familiar.....	95
L'educació de l'escriptor.....	98
Nàixer, somiar, morir (i haver-ho escrit)	100
Amor francès, fredor japonesa, final belga.....	102
Un llibre per al camí.....	104
La fatalitat de l'epigrafia.....	106
La lògica entre les coses	108
La metàfora de la mar.....	110
De l'amor	112
El costumisme universal	114
L'emperadriu de l'obsenitat	117
Una faula (anglo)americana	119
El vertader secret del Camí	121
Fora del crematori	124
Mig segle després.....	126
Un contemporani del 36	129
Un alçaprem per a la (bona) consciència.....	132
La soledat de l'escriptor de fons	134
El tresor que tenim	136
Com en els vells bons temps	139
El factor autobiogràfic (Proust, Leone, Pàmies).....	141
El silenci, l'exili, l'astúcia	143
El dilema de l'escriptor	146
L'extenuant afany de bellesa.....	148
Literatura i relacions socials	150
Amb amor i (sobretot) amb ironia	152
La gran novel·la jueva de la literatura catalana.....	154
El llarg viatge.....	156
El miracle de la dona índia	159
L'estranyament dels llocs.....	161
Notícies del continent desconegut	163

Bussejant en la mar del sexe	165
De la moralitat en l'abjecció	167
En el país dels solistes famolencs.....	170
Feliç com Déu a França	173
La més bella de les ficcions	176
La rabosa en complicitat amb l'eriçó.....	179
El sheriff Chance i un suc de magrana	181
La meua pàtria és la meua pel·lícula.....	183
La novel·la de la vida	186
La vida mentrimentres.....	188
Sense Gueràssim.....	192
Una vida amb lectures	194
La memòria, la vida, l'amor	196
Literatura, música, vida	198
Literatura conjugal	200
Quan parla el lector	202
The Great French Novel.....	204
Una faula grega.....	206
De Bovary al bovarisme	209
El creador al seu desert	211
De la vida extrema.....	214
Una petita obra mestra	215
Les coses que es van quedar per dir	217
La forja d'un rebel	220
Finalment, el Pla original.....	222
La novel·la de la realitat	225
Un país penjant d'un adverbí.....	227
Breviari de l'animal humà.....	229
De la memòria com a forma de l'amor.....	233
La novel·la de la vida que no s'ha sabut viure	235
Retrat de l'escriptor al seu café.....	238
El portaveu de la memòria.....	240
Estrangers dins el seu propi país	242
La caiguda de les races nobles	245
Paràbola de l'artista incompres.....	247

L'autèntic American Way of Life.....	249
Simfonia d'una gran ciutat	251
In versu veritas	253
Un instant de reflexió a la muntanya russa.....	255
Al tron més elevat del món	258
La redempció no valia la pena.....	260
Contra la connivència polsosa	262
Una paràbola tardorenca.....	265
En el Dragon Khan de les emocions adolescents....	267
Fruïdor de plaers efímers	269
Endinsant-se en el riu proustià.....	272
Totes les coses de la vida	274
La moral de la infelicitat	277
Albertine entra en escena.....	279
«Dieu, qui veut qu'il y ait quelques livres bien écrits...»	283
Índex onomàstic.....	287

Proemi

S'ha dit que escrivim la nostra autobiografia amb els llibres que llegim. L'afirmació és prou exacta. Una vida d'extensió mitjana, amb una mica de disciplina, pot proveir alguns centenars de títols –potser milers–, suficients a construir l'espill exacte que un individu ambiciós requereix. No vull dir, amb això, que la gent que no llegeix no té biografia; la té, sense dubte, però més pobra, més desvalguda, més necessitada d'algú que li repasse els contorns amb energia.

La lectura dels llibres d'altri, en tot cas, seria una cosa trista sense procurar, mentrestant, escriure'n de propis. Llegir i escriure, de fet, haurien de ser una parella inextricable, i sense dubte ho són a ca meua. Davant l'evidència de lectors que no escriuen i d'escriptors que no llegeixen, em quede amb la primera part del binomi. Al capdavall, enorgullir-se dels títols que u ha llegit –com feia Borges– és una operació que no delata petulància, sinó una satisfacció astutament humil.

Tota una altra cosa és quan, a més de llegir un llibre, l'has de jutjar públicament. D'això, se n'haurien d'encarregar, en teoria, uns senyors i senyores anomenats crítics literaris. La nostra cultura és tan modesta i jivaritzada, però, que ni tan sols ens podem permetre aquest luxe. No és que no comptem amb un Marcel Reich-Ranicki, sinó que costa trobar individus mínimament alfabetitzats que es dediquen a un ofici tan noble. Jo no he pretès mai passar per un «crític». Només sóc un escriptor que opina als mitjans dels llibres que ha llegit. No és una qüestió de modèstia sinó de punt de vista: el crític literari ideal hauria de ser algú objectiu, amb una formació colossal, insubornable i d'ofici exclusiu. Com que no n'anem precisament sobrats, en el seu lloc som els mateixos escriptors els qui ens veiem en la tessitura d'avaluar els nostres companys. Així les coses, s'ha de ser precabut. D'entrada, jo preferisc no haver de dir res –si puc– dels textos clarament insuficients. Parlar només dels títols que realment em mobilitzen m'assegura satisfaccions i la sensació del deure acomplert: premiar l'excel·lent, ignorar el defectuós.

A les pàgines següents, tan eficaçment pastorejades per la professora Anna Esteve, hi ha una selecció dels textos sobre llibres que he publicat en diferents llocs tot al llarg de l'última dècada. No hi pretenc establir pòdiums, ni rànquings, ni cànons. Són llibres que he anat llegint, que m'han agradat i que m'han suscitat un comentari. Esteve decidirà què poden tindre en comú, quin punt de vista pressuposen, quin metodologia els construeix. Jo només sé que he actuat, fonamentalment, pel plaer. El plaer d'haver llegit un bon assaig o una bona novel·la (el teatre i la poesia els he sovintejat menys) i escriure'n després algunes ratlles entusiastes.

Capítol a part ocupen els textos recollits al final d'aquest volum. Són tots sobre *À la recherche du temps perdu* de Proust i tenen una història. L'any 2009 Josep Maria Pinto va iniciar, per a l'editorial Viena, la traducció sistemàtica de la llarga narració proustiana. De llavors ençà Viena ha anat proveint el mercat amb un volum a l'any. No he faltat a la cita, aquests sis primers anys. I hi continuaré sent fidel, en el futur. Al capdavant, Proust és un dels meus fetitxes literaris i Pinto un extraordinari traductor. És deliciosament útil acarar l'original de la *Recherche* amb la versió catalana, anar glossant-ho tot plegat, llegir doblement Proust.

Fet i fet, la lectura és un vici solitari que pot suscitar solidaritats col·lectives. Per això és important completar-la amb l'escriptura. Això és, en definitiva, aquest *Ofici de lector*. L'ofici previ, bàsic i insubstituïble de tot autèntic escriptor.

Joan Garí

Estudi introductori
Dues cares d'un espill

Som el que llegim. Pot ser aquesta una afirmació molt solemne, massa rotunda, o fins i tot ingènua, que –com gairebé tot en aquesta vida– admetria matisos, rèpliques i altres disquisicions. Difícilment, però, podríem negar-la perquè, efectivament, en l'hipotètic cas que siguem lectors (vici poc freqüent per aquestes latituds) sabem que ho som perquè, entre altres raons, ens reconeixem en els llibres que llegim. Fet i fet, aquesta és una de les condicions de la lectura que major plaer ens proporciona, que ens capta per sempre més i ens reconcilia amb el món i amb nosaltres mateixos: l'empatia, la identificació, l'emoció que provoca en nosaltres saber, sentir, que algú –l'escriptor– ha escrit aquella història, aquelles línies, per a nosaltres, exclusivament, com si ens coneguera de la manera més íntima, com no ens coneix ningú altre, ni tan sols nosaltres. Aquesta és, si més no, un dels triomfs majors de la literatura i, per tant, de l'escriptor, com reconeix Jaume Cabré en *Les incerteses*.

La literatura, ja ho sabem, és una de les arts que més contribueix a la configuració de la nostra identitat, personal i col·lectiva. Al nostre entendre, és decisiva en la construcció del jo i de la mirada que aquest jo projecta sobre la realitat. En conseqüència, mostrar la nostra biblioteca personal representa compartir part del que som i això precisament és el que ens proposa Joan Garí en aquesta obra.

No és el moment ni el lloc de descobrir la trajectòria ja ben dilatada de l'escriptor borrianenc com a narrador, assagista (en format de columna de periòdic, de llibre imprès o de post digital) i, per sobre de tot, escriptor de dietaris. Totes aquestes vessants del creador conflueixen en una de fonamental i imprescindible: la de lector. I, des de fa alguns anys, d'aquesta passió ha fet ofici: l'ofici de lector.

Jo només sóc un escriptor que escriu dels llibres que ha llegit. De fet, sóc un escriptor que, en línies generals, preferiria ser només un lector. Escriure, però, em suposa una extensió plausible de l'ofici de llegir.

Amb aquestes paraules es presenta Garí al seu blog que duu el mateix títol (www.oficidelector.blogspot.com) i en el qual publica els comentaris que li susciten els llibres que llegeix. I en termes molt semblants ho fa ara en aquest altre *Ofici de lector*, fruit en part d'aquest blog, com especifiquem en els criteris d'edició. Un lector o, més específicament, un lector-escriptor; sens dubte, una variant de l'espècie diferent de la del lector i que molt sovint s'emparenta amb la figura de crític literari, de la qual es distancia conscientment en reiterades ocasions (en el pròleg amb què presenta aquesta obra, en alguns dels articles inclosos en aquest volum així com també ho podem llegir en

el seu blog). No sembla, doncs, una qüestió supèrflua ni intrascendent.

És curiós que aquesta prevenció envers la figura del crític és compartida per altres escriptors que també s'han dedicat a «parlar dels llibres que llegeixen»; és el cas, per citar-ne un exemple recent, del poeta i també dietarista –a més de professor jubilat de la Universitat de València– Vicent Alonso en el recull de crítiques literàries *A manera de tascó* (2012). I no són casos aïllats.

Sense voler aprofundir-hi molt, considerem que aquesta autodefinició de Garí com a *no-crític* apel·la directament a un concepte de literatura que no s'entén sense l'experiència subjectiva i personal de la lectura i se situa, doncs, a les antípodes de les anàlisis literàries més asèptiques, exhaustives, i amb una pretensió d'objectivitat que exigeixen dedicació absoluta. També podria respondre a una actitud de l'escriptor que encaixa molt bé amb l'escriptor de dietaris que –ja ho hem dit– és Joan Garí. Una actitud d'assagista, d'escriptor «en samarreta» seguint la genial expressió de Fuster, que llegeix, i en conseqüència, escriu, impel·lit per un desig de diàleg –com veurem més endavant– i una clara voluntat creativa, perquè la bona literatura sol provocar aquest efecte: és capaç de posar en marxa el procés inventiu del lector, pot ser la major temptació per a un escriptor, el germen que l'esperona a provar de dir la seua. En paraules de Jaume Cabré, és el poder irradiador del text literari; energia dinamitzadora en constant transformació, segons Josep Murgades.

Lluny de pontificacions, sistematicitats i transcendències, aquests textos parteixen de la intuïció, la imaginació que exigeix la lectura i, lògicament, del pòsit de lectures

de l'escriptor. Una conjugació perfecta per a l'exercici de la interpretació, perquè es produeixen encontres feliços amb els textos literaris. Aquesta manera de procedir demostra el grau de participació de les emocions en qualsevol operació intel·lectual, com assumeix Joan Garí quan diu: «Ser humil a l'hora de jutjar un col·lega és també una manera raonable de reconèixer que la meua opinió, al cap i a la fi, és només una opinió.»

Opinions, doncs, que naixen de la llibertat i el plaer amb què acompanya l'acte de lectura (sempre lligat a aquest ADN de creador) i es plasmen molt clarament en la imatge, en forma de fotografia, amb què es presenta en el seu blog sobre literatura, en la qual apareix fumant un havà. Dos plaers –llegir, fumar– que demanen o generen, segons com es mire, un clima especial: de calma, de temps suspès i contemplatiu amb què delitar-se, sense pressa, sense urgències, i que també propicien unes condicions especials de solitud (el no fumador difícilment tolerarà l'olor de l'havà) i, per tant, de silenci. Un plaer lent, podríem dir, que va deixant pòsit i que exigeix un ritme pausat (no imaginem un fumador d'havans compulsiu, que empalma els puros com fan molts fumadors de tabac) que permet pair el que es té entre mans. Com dirà el mateix Garí: «A mi els puros em resolen paràgrafs sencers, articles complets. El bon tabac, com els bons llibres, es paladeja en silenci».

D'aquest plaer sorgeix la necessitat d'escriure també sobre allò que s'ha llegit per plaer, per curiositat o per devoció, amb la intenció de compartir «les troballes que fa en el camí inacabable de la lectura», en un diàleg fecund entre el lector i l'escriptor que es fonen i confonen en aquest exercici literari. Curiosament, en aquesta actitud Garí coinci-

deix amb la que, segons els judicis de W. H. Auden en *El arte de leer* (2013), hauria de seguir el bon crític:

Lo único sensato por parte de un crítico es permanecer en silencio frente a las obras que considera francamente malas, mientras defiende vigorosamente las que cree buenas, sobre todo si estas son ignoradas o menospreciadas por el público.

Perquè, al seu parer: «Hay libros que son injustamente olvidados; ninguno es injustamente recordado.» Un aforisme just i inequívoc.

Siga com vulga, en l'assaig de Garí impera, doncs, la llibertat d'escriure del que vol, tot i que això no el condueix a l'elogi incondicional. En cadascun dels escrits traspua una actitud honesta, valenta i oberta envers l'obra llegida, el possible lector i el seu ofici. Ens ho demostra, per exemple, en començar una de les crítiques confessant que ha abandonat la lectura d'una novel·la –tot contravenint el seu principi de lector!– abans d'arribar al final. La contundència i la sinceritat d'aquesta afirmació és un esperó evident que impel·leix el lector a continuar llegint per esbrinar les causes d'aquesta decisió.

Una autenticitat per on traspua el component autobiogràfic. És indubtable que la lectura per a Garí és una experiència personal –cognitiva, sensorial–, una manera de viure i d'entendre l'existència. És per això que aquests articles en què comparteix amb el lector, d'entrada, els seus gustos literaris s'erigeixen com una mena de retrat, indirecte si voleu, d'aquest lector que escriu sobre les seues lectures; s'hi reflecteix, necessàriament, mentre hi reflexiona i n'opina. Hi actua la metàfora de l'espill que l'autor ja explorava en una obra anterior (*Un cristall habitat*).

De fet, aquest recull de crítiques literàries, d'assaig sobre literatura, s'ha de posar en relació de continuïtat directa amb els dietaris que l'autor va publicar durant la dècada passada: *Les hores fecundes* (2001) i *Senyals de fum* (2006). No són el mateix, ni en intenció ni en resultat final, però la passió per la literatura els uneix. En el cas de Garí, es compleix a la perfecció una tendència del dietaristes catalans contemporanis de presentar-se sobretot com a lectors, compulsius, fidels i ben formats: «malalts de literatura». Aquest és gairebé l'únic punt comú que comparteixen: una contínua referència a la literatura i una vida dedicada a la lectura i a l'escriptura.

L'ofici de lector

Així doncs, aquesta doble condició de lector i escriptor molt difícilment es podrà delimitar o perfilar com si foren entitats autònomes, simplement perquè no ho són. En aquest recull d'articles —com també passava en els dietaris—, es retroalimenten. Tanmateix, pot resultar atractiu mirar d'identificar els trets que caracteritzen com a lector.

D'entrada, Garí s'inclou en aquell grup de persones que, per norma general, no poden deixar un llibre sense acabar de llegir i podríem obtenir la justificació d'aquest tarannà en unes paraules que assumeix com a pròpies de *La dona justa*, de Sándor Márai:

Només rebràs alguna cosa dels llibres que llegeixes si tu ets capaç de donar-los alguna cosa teva. Vull dir que t'has d'acostar a la lectura com si fos un duel, amb l'estat d'ànim de qui està disposat a ferir i a patir ferides, a discutir, a convèncer i deixar-se convèncer, i tot seguit,

Diu Joan Garí, al pròleg d'aquest llibre, que llegir és «l'ofici previ, bàsic i insubstituïble de tot autèntic escriptor». Per això ell fa molts anys que té un blog anomenat precisament *Ofici de lector*, on penja els comentaris sobre novetats de literatura catalana o –més sovint– internacional que publica habitualment al setmanari *El Temps* o al diari *Ara*. Tot hi ve precedit per una declaració d'intencions molt significativa: «Que ningú em confonga –escriu– amb un «crític literari». Jo només sóc un escriptor que escriu dels llibres que ha llegit. De fet, sóc un escriptor que, en línies generals, preferiria ser només un lector. Escriure, però, em suposa una extensió plausible de l'ofici de llegir». Alliberat, doncs, de tota vana temptació canònica, Joan Garí ens ofereix, en aquesta tria d'indagacions llibresques aparegudes en els últims deu anys –pulcrament editades per la professora Anna Esteve, de la Universitat d'Alacant–, petites càpsules de literatura universal, excursions amb un estil meticulosament treballat que busquen prolongar el plaer d'haver llegit amb un segon delit: el d'haver escrit. I que demostren, en definitiva, que comentar un llibre d'altri ja és fer literatura.

Joan Garí (Borriana, 1965) ha cultivat diferents gèneres literaris. Entre els seus llibres destaquen *La conversación mural* (Premi Fundesco d'Assaig, 1994), *Un cristall habitat* (Premi de la Crítica de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 1999), *Les hores fecundes* (Premi d'Assaig Bromera, 2002) i *La balena blanca* (Premi Joanot Martorell de Novel·la, 2007). Darrerament ha publicat dos llibres ben singulars: *Viatge pel meu país* (2012) i *La memòria del sabor* (2015). En la seua faceta periodística va ser un destacat col·laborador del diari *Público* (2007-2012). Actualment escriu a l'*Ara*, *El País* i *El Temps*. Una part inicial dels seus articles de premsa es va recollir al volum *Un ofici del segle* (Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians-AELC, 1999).

ISBN 978-84-370-9921-7

UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

PUBLICACIONS
PUV